
Ткаченко Інна Анатоліївна

здобувач вищої освіти факультету дошкільної початкової освіти і мистецтв
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка, Україна

Науковий керівник: Кміть Олена Володимирівна

канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри мов та методики їх викладання
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка, Україна

ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ГРАМАТИЧНОЇ ПРАВИЛЬНОСТІ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ НА ОСНОВІ ГЕЙМІФІКАЦІЇ

***Анотація:** У статті висвітлено педагогічне обґрунтування використання гейміфікації як засобу формування граматично правильного мовлення дітей дошкільного віку в умовах освітнього процесу закладів дошкільної освіти.*

Основним завданням, яке сьогодні стоїть перед освітою, визначене Національною доктриною розвитку освіти України у XXI столітті, Законами України «Про освіту», «Про дошкільну освіту» є формування національно свідомої, активної, духовно багатой мовної особистості. Формування граматичного ладу мовлення у дитини є найважливішою умовою його повноцінного мовленнєвого і загального психічного розвитку, оскільки мова і мовлення виконують провідну функцію у розвитку мислення і мовного спілкування в плануванні та організації діяльності дитини, самоорганізації поведінки, у формуванні соціальних зв'язків.

Рівень сформованості фонетико-фонематичної та лексико-граматичної сторін мовлення дитини визначає рівень опанування навчальною діяльністю, шкільними знаннями, вміннями і навичками відповідно до програмних вимог. Негативний вплив на оволодіння читанням і письмом у початкових класах може мати порушення процесу формулювання виразу, не виконання в повному обсязі мисленнєво-пізнавальної функції. Тому формування правильного усного мовлення дітей дошкільного віку є одним із найважливіших завдань при підготовці до школи [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що проблема формування граматично правильного мовлення дітей дошкільного віку є досить складною і багатоаспектною. До неї зверталися психолінгвісти, лінгвісти, педагоги, методисти, дефектологи, психологи (А. Арушанова, А. Богуш, Л. Виготський, О. Гвоздев, Д. Ельконін, Л. Калмикова, І. Колобова, К. Крутій, Г. Нікіщенко, Г. Ніколайчук, В. Орфинська, О. Лурія, Д. Ніколенко, М. Попова, В. Тищенко, М. Шеремет та ін.). Вивченню психологічних особливостей і закономірностей формування граматично правильного мовлення присвячено ряд досліджень (П. Блонський, А. Захарова, О. Леонт'єв, Є. Соботович, Ф. Сохін та ін.) [2-7].

Використання гейміфікації як засобу навчання української мови й засвоєння дітьми граматичної правильності мовлення у закладах дошкільної освіти та початковій школі підходили досліджували такі вчені як: Т. Видахевич, С. Воробйова, О. Жорник, А. Мельничук, К. Крутій, Н. Кудикіна, П. Колосов, В. Рижук, І. Мамчур, В. Кукушин та ін. [2-7].

Правильний розвиток мовлення дитини характеризується не тільки рівнем розвитку фонематичного сприйняття й вимовними навичками, але, головне, здібністю розрізняти у

власному мовленні і мовленні оточуючих звуковий склад слова. Ця здібність усвідомлювати звуковий склад слова є центральним моментом як при оволодінні граматичною будовою мовлення, так і в процесі навчання грамоти.

Мовлення дитини на ранньому етапі онтогенезу характеризується наявністю в ній системи субститутивів, які забезпечують комунікацію з дорослими і є необхідною умовою розвитку словоформ, адекватних загальноприйнятому мовленнєвому вжитку. Субститути характеризуються наявністю в одному слові позначення певної ситуації, від чого в подальшому відбувається наступна диференціація значень і смислів [7].

Сучасний рівень наукових знань про мову, мовлення та мовленнєву діяльність потребує переоцінки й уточнення основних підходів, принципів і засобів організації та проведення цілеспрямованої роботи з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку. Традиційні моделі, що й досі розповсюджені в закладах дошкільної освіти і націлені переважно на розвиток мовлення дитини шляхом нарощення обсягу лінгвістичних одиниць, що використовуються дитиною в мовленні. Але нарощення обсягу лінгвістичних одиниць супроводжується значними труднощами, потребує значної затрати часу і високої кваліфікації педагогів ЗДО.

У своїй статті Н. Савінова, наводить думку В. Бельтюкова який зазначає, що одне й те саме слово використовується дитиною і як дієслово, і як іменник, тобто вона бачить предмет з боку функціонального змісту, а манупулювання з ним дозволяє з'ясувати його функціональне призначення [7].

Слід зауважити, засвоєння дії приводить у подальшому до виокремлення її від предмета, що на практиці доводять здібності дитини виконувати рухи, які імітують ту або іншу дію з предметом. Цей факт є, очевидно, причиною розпаду субститути на словоформи, що мають ознаки іменника і дієслова. В. Бельтюков вбачає в цьому явищі біологічну основу, аналізуючи проблему в діаді біологічне – соціальне) [7].

Формування граматичної будови мовлення (словозміни, синтаксичної структури речення) здійснюється лише на основі певного рівня когнітивного розвитку дитини. При формуванні словозміни дитина, перш за все, повинна вміти диференціювати граматичні значення (значення роду, відмінка, числа тощо), тому що, перш, ніж починати використовувати мовну форму, дитина повинна зрозуміти, що вона означає. При формуванні граматичної будови мовлення дитина повинна засвоїти складну систему граматичних закономірностей на основі аналізу мовлення оточуючих, виокремлення загальних правил граматики на практичному рівні, узагальнення цих правил і закріплення їх у власному мовленні. Розвиток морфологічної і синтаксичної систем мови у дитини відбувається у тісній взаємодії. Поява нових форм слова сприяє ускладненню структури речення, і навпаки, використання певної структури речення в усному мовленні одночасно закріплює і граматичні форми слова.

А. Богуш у монографії «Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років» представляє детальний аналіз досліджень учених з проблеми засвоєння граматичної правильності мовлення дітьми дошкільного віку. Загальною тенденцією дитячого мовлення є початкове засвоєння найбільш частотних флексій. Протягом певного часу діти використовують лише одне, найбільш продуктивне закінчення. Інші варіанти закінчень, які виражають таке ж граматичне значення, є відсутніми в мовленні, вони витісняються і замінюються продуктивними флексіями [6].

У дітей старшого дошкільного віку удосконалюється граматична правильність мовлення, продовжується засвоєння суфіксів, спостерігається прагнення до точного і влучного вживання граматичних форм, що виявляється в критичному ставленні до власного мовлення і мовлення оточення. Формуються навички корекції і самокорекції граматично правильного мовлення.

В основі ігрового навчання лежить гра. Вона виступає своєрідною формою діяльності, за допомогою якої вихованець не тільки перетворює дійсність, а й вдосконалює свої особистісні можливості та здібності. Сутність гри полягає в тому, що в ній важливим є сам процес переживань, пов'язаних з ігровими діями [3].

В процесі ігрової діяльності під керівництвом дорослого у дітей дошкільного віку розвивається емоційна, моральна, інтелектуальна, вольова сфери та дитяча уява

Сьогодні ігри активно впроваджуються в освітній процес закладів дошкільної освіти та початкової школи. Таке впровадження ігрових технологій в освітнє середовище дозволяє зробити навчання цікавим та захоплюючим, формує в дошкільників та початківців інтерес до знань, розширює їх пізнавальні можливості. Використання їх на уроках української мови сприяє розвитку зв'язного мовлення, мисленневих процесів, творчих здібностей, формує вміння вільно володіти мовою та вміти використовувати її в повсякденному житті [2].

Гра є унікальним методом навчання, оскільки вона організовує дошкільників, впливає на їх загальний розвиток, виховує особистість. Вона сприяє виробленню вмінь та навичок орієнтуватися у будь-якій життєвій ситуації [3].

Таким чином матеріал, який дошкільники засвоюють в ході ігрової діяльності проходить через практичний аспект здобуття знань.

Саме ігрові технології є тією формою навчання, що сприяють практичному використанню знань, отриманих на освітньому процесі і в умовах сім'ї.

Використання гейміфікації в освітньому процесі ЗДО є актуальним тому що, засоби, прийоми та методи, які використовуються під час проведення ігор сприяють ефективності засвоєння знань, вносять в освітню діяльність елемент цікавості, цим самим підвищують рівень успішності дошкільників, сприяють виробленню вміння співпрацювати в команді [2].

Освітні інноваційні технології, що використовуються в сучасній дидактиці передбачають ефективну взаємодію вихователя та дітей дошкільного віку, продуктивну роботу, невідірвану цікавість при вивченні матеріалу, продуктивну форму комунікації з власними елементами змагання [5].

В умовах сьогодення важливим напрямком в розвитку освітніх технологій є процес ігрової діяльності, або гейміфікації. Впровадження ігрових технологій в освітній процес допомагає дошкільнику формувати інтерес до знань, розвивати ініціативність та креативність, підвищувати пізнавальну активність [5].

Гейміфікація (ігрофікація, геймізація, від англ. gamification) – це використання ігрових практик та механізмів у неігровому контексті для «залучення користувачів до вирішення проблем» [2 с. 5].

Процес впровадження гри як одного з найкращих способів вдосконалення результатів в різноманітних сферах діяльності не є новим напрямом навчання в індустріальних країнах світу. Це явище дістало назву «гейміфікація». Термін було вжито ще у 2002 р. англійським розробником відеоігор Ніком Пелінгом. Залучення елементів ігрової діяльності до навчання розпочалося у 2008 р, а починаючи з 2010 р. набрало широкої популярності. Гейміфікація є поширеною у всіх сферах життя – від освіти до професійної діяльності [2].

Сучасна реформа дошкільної та початкової освіти за концепцією «Нової української школи» і прийнятті Стандарту вищої освіти за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта» (2019) та оновленої редакції Базового компоненту дошкільної освіти в Україні (2021) фокусують увагу на основний результат освітнього процесу – компетентність, яка є динамічною комбінацією знань, способів мислення, поглядів, цінностей, навичок, умінь, інших особистих якостей, що визначає здатність особистості успішно провадити професійну та/або подальшу освітню діяльність [1; 4].

Очевидно, що формувати в дітей дошкільного віку та дошкільників ключові компетентності, мають педагоги, в яких на належному рівні сформована власна професійна

педагогічна компетентність. І тут виникає питання щодо змісту складових такої компетентності: акцент на які навички потрібно робити в процесі фахової підготовки майбутнього вихователя ЗДО або вчителя початкових класів та його подальшого професійного розвитку [5].

Для педагога ЗДО гейміфікація є інструментом виховання. Завдяки використанню даної форми навчання вихователь має змогу розвивати ініціативність, створювати умови для саморозвитку, атмосферу творчості та самостійності. При використанні в освітньому процесі елементів гри, в ЗДО створюється доброзичлива атмосфера та бадьорий настрій, з'являється бажання дітей відвідувати заклад дошкільної освіти.

Педагог має добирати такі ігри, які будуть зрозумілими і цікавими для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку [2].

Висновки. Отже, для всебічного і гармонійного розвитку дошкільників необхідно ретельно і відповідально ставитись до формування лексичної та граматичної складової мовлення, і активно використовувати гейміфікацію в освітньому процесі ЗДО, оскільки даний засіб дозволяє ефективно забезпечити оволодіння мовленнєвими навичками, а й методами і прийомами для самостійного використання їх дітьми на практиці.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. (2021). Вилучено з: <https://www.pedrada.com.ua/article/2895-bkdo-2020-prokt-novogo-standartu-d>.
2. Т. Видахевич (2021). Гейміфікація як засіб формування мовленнєвої компетентності молодших школярів вилучено із http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/14149/Vyдахевич_pedf_2021.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
3. Кошель, А., & Дмитренко, О. (2020). ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ. InterConf, (28). вилучено із <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/interconf/article/view/4502>.
4. Кошель, А., Кошель, В., & А. Міненко (2021). Розвиток soft skills у майбутніх вихователів ЗДО як необхідний компонент конкурентоспроможності на ринку праці. вилучено із <https://erpub.chnpu.edu.ua:8080/jspui/handle/123456789/7470>.
5. Кошель В., & Юрченко Н. (2019). Використання інноваційних технологій для самовдосконалення майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в професійній діяльності. 2-ге видання. вилучено із <https://erpub.chnpu.edu.ua:8080/jspui/handle/123456789/3150>.
6. Кляп, М. (2018). Окремі аспекти корекції мовлення дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення. вилучено із <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/18532/1/%D0%9E%D0%BA%D1%80%D0%B5%D0%BC%D1%96%20%D0%B0%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%20%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%B4%D1%96%D1%82%D0%B5%D0%B9%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%80%D1%88%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%B4%D0%BE%D1%88%D0%BA%20%D0%B2%D1%96%D0%BA%D1%83%2C%20%D0%92%D1%96%D1%80%D1%82%D1%83%D1%81-01.18.pdf>.
7. Савінова, Н. (2011). Теоретичні аспекти формування граматичної правильності мовлення у дітей дошкільного віку. вилучено із https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwiTi4HAKOrAhWxmIsKHUwoDkwQFnoECA4QAQ&url=https%3A%2F%2Fps.journal.kspu.edu%2Findex.php%2Fps%2Farticle%2Fdownload%2F3768%2F3298&usg=AOvVaw1h_meGvXDNleR5p2NffYWP.